

Schelluinen, 5 juli 2018

Feedback vanuit Vecon voor het ontwikkelteam M&M

Geacht ontwikkelteam M&M,

Hierbij een reactie van de Vecon.

Inleiding

Omdat het ontwikkelteam ervoor heeft gekozen geen feedbackformulier te hanteren om te reageren op hun 2^e tussenproduct, koos de Vecon voor het schrijven van een reactie waarin een aantal punten die wij van belang vinden wordt genoemd.

De commissie visie van de Vecon had een bijeenkomst en in de weken erna veel mailcontact, o.a. met betrekking tot conceptreacties. Er was een forum op de website dat beperkt is gebruikt; we merken dat Curriculum.nu nog niet leeft in 'het veld'. We organiseerden een feedbackbijeenkomst waar jammer genoeg niemand vanuit het ontwikkelteam aanwezig kon zijn.

Diverse leden van de Vecon waren aanwezig bij verschillende bijeenkomsten en hebben daar niet alleen een bijdrage aan de discussie geleverd maar ook goed geluisterd.

Ook was er op verschillende momenten contact met de andere vakinhoudelijke verenigingen die betrokken zijn bij M&M, o.a. per mail.

De Vecon reageert op de tussenproducten van de ontwikkelteams Digitale geletterdheid en Rekenen & Wiskunde omdat kennis en vaardigheden uit die leergebieden gebruikt worden in de economische vakken.

De Vecon reageert op de tussenproducten van Burgerschap, Mens & Natuur en Kunst & Cultuur omdat er overlap en/of inhoudelijke samenhang bestaat die deze ontwikkelteams mogelijk niet op hun netvlies hebben staan.

Bijgestelde visie

De Vecon vindt dat de visie aanzienlijk is verbeterd, we herkennen ons in deze visie. Blijft natuurlijk dat bij concretisering van deze visie onze mening kan veranderen. We gaan er voorlopig vanuit dat de dialoog tussen het ontwikkelteam en de vakinhoudelijke verenigingen tot een resultaat zal leiden waar wij achter kunnen staan.

Enkele aandachtspunten zijn:

- Het is van belang dat het een leergebied wordt dat vanuit de onderliggende vakken bediend wordt, niet een vak M&M.
- Projectmatige aanpak (vakoverstijgend) dichtbij de belevingswereld van de leerling lijkt ons de meest begaanbare weg. Daarbij moet ruimte blijven voor keuzes op schoolniveau, zowel qua inhoud als qua didactische werkvormen. Naast de projecten zou een deel van de leerstof in vakken kunnen worden aangeboden waardoor het perspectief van de verschillende vakken geborgd wordt.
- Pas op voor het breder inzetten van ervaringen die op basis van andere doelstellingen zijn opgedaan. Er moet een onderwijskundige reden zijn voor de aanpak.

- Werk vanuit concreet voor de leerling zichtbare of herkenbare contexten (artefacten, vraagstukken, problemen, verschijnselen).

Dilemma's en vragen

De Vecon is jammer genoeg niet in staat om 'even' een antwoord te geven op de dilemma's van het ontwikkelteam. Deze kwestie staat al jaren op de agenda en het is zelfs niet gelukt om een 'smal' leergebied, waarin alleen aardrijkskunde en geschiedenis een plaats hebben, van de grond te krijgen. Een aantal suggesties om vooruit te komen noemen we hieronder.

- Als één van de obstakels zien we het feit dat de verschillende vakken weliswaar (deels) dezelfde objecten bestuderen maar een heel verschillende benaderingswijze hanteren. Binnen de vakken hangt die benaderingswijze dan weer af van de persoon van de docent en het niveau waarop wordt lesgegeven. Zelfs binnen deelvakken (zoals algemene economie en bedrijfseconomie) kan dit weer verschillen.
- Het feit dat enkele vakken momenteel niet of nauwelijks onderwezen worden in PO en onderbouw VO zien wij niet als dilemma. Als het vanuit de samenhang belangrijk of zelfs nodig is om andere perspectieven te gebruiken mag de huidige situatie geen belemmering zijn. Anders heeft een compleet nieuw curriculum ontwerpen geen zin. Als in (een project in) het PO goede vragen te stellen zijn, een link is te maken naar bijv. gemeentepolitiek of economische afwegingen aan de orde komen is het niet meer dan logisch daar ook mee aan de slag te gaan, zodat de leerlingen van meet af aan kennismaken met het feit dat ieder probleem meerdere aspecten heeft en vanuit verschillende kanten kan worden bekeken.
- Wij denken dat het handig kan zijn om vanuit twee richtingen te werken aan de grote opdrachten. Enerzijds vanuit de visie: formuleer een paar essenties en werk die ieder uit in een aantal grote opdrachten aan het onderwijs, om vervolgens te bekijken welke concepten en inhouden uit welke vakken daar logisch aan te koppelen zijn. Anderzijds vanuit de vakken: maak een overzicht van de essentiële onderdelen van de verschillende vakken, leg deze overzichten naast elkaar en constateer waar logische verbindingen zijn te leggen. Gebruik deze overzichten tevens om te bekijken of de geformuleerde grote opdrachten de essentie dekken.
- Geef in jullie stukken aan dat voor een goede implementatie van Curriculum.nu noodzakelijk is dat korte cursussen ontwikkeld worden waarin leraren kennis kunnen maken met het perspectief van een ander vak. Pas dan komt samenhang in de praktijk tot uiting en merken de leerlingen er echt iets van.
- Op de verschillende niveaus in het onderwijs en bij verschillende typen leerlingen kunnen alle essentiële onderdelen van het leergebied M&M aan de orde komen als de grote opdrachten en bouwstenen goed gekozen zijn. Hoe diep en uitgebreid de opdracht wordt uitgewerkt is dan een kwestie van kerndoelen en eindtermen formuleren. Vergeet hierbij niet de aansluiting met het MBO, HBO en WO in de gaten te houden. Het is echter ook mogelijk om een deel van de eindtermen onder de grote opdrachten te brengen en een deel onder aparte vakken.
- Aansluiten bij interesses en mogelijkheden van verschillende leeftijdsgroepen heeft o.a. ook te maken met de uitwerking. Laat scholen de vrijheid om op een eigen manier en op een eigen moment kwesties aan de orde te stellen, maak grote opdrachten en bouwstenen niet te concreet. Dus geen thema formuleren dat alle scholen in een bepaalde periode moeten aanbieden aan de leerling maar een thema zo formuleren dat de school het in de eigen omgeving en de eigen omstandigheden kan concretiseren, passend bij hun leerlingen.
- Concentrische of lineaire opbouw is een vraag naar het hoe, die is nu niet aan de orde.

Overige opmerkingen

In het stuk Dilemma's en vragen staat een zinsnede waarin 'angst tot samenhang' wordt genoemd die leeft bij onder meer een aantal vakverenigingen. De Vecon voelt zich hierdoor niet aangesproken. Volgens ons laten wij zien dat we op een positieve manier willen meedenken en serieus zoeken naar mogelijkheden om de samenhang vorm te geven. Waarbij natuurlijk de onderliggende vakken qua perspectief en inhoud bewaard moeten blijven.

Het is belangrijk om de inhoud van de termen die gebruikt worden in de stukken van de ontwikkelteams met elkaar af te stemmen en helder te omschrijven. Het is in onze ogen nodig dat het ontwikkelteam de in haar stukken gebruikte termen duidelijk definieert (met liefst verwijzing naar bronnen), zodat we niet in het duister blijven tasten naar de bedoeling van gehanteerde termen als 'grote opdrachten'?

De Vecon was niet op de hoogte van het bestaan van het stuk Brede Vaardigheden. Dat is erg jammer. We hebben hierop ook niet kunnen reageren.

Tot slot nog de opmerking dat we vinden dat de beschikbare tijd voor het project Curriculum.nu volstrekt onvoldoende is.

In de bijlage staat een compilatie van de reacties op vragen over grote opdrachten, thema's, enz. Omdat deze termen niet goed zijn omschreven is het lastig om ze te scheiden, ze worden door elkaar gebruikt, samen met termen als contexten en concepten. We geven dit toch mee als inspiratiebron.

De Vecon wenst het ontwikkelteam veel wijsheid en sterkte.

Met vriendelijke groet,

Jeannet Hommel
voorzitter

Bijlage

De vraag wat grote opdrachten zijn, hangt af van de afweging tussen vakinhoudelijke integratie of specialisatie. Geconstateerd wordt dat M&M een zeer breed curriculum kent, waar leerlingen kunnen leren met verschillende 'brillen' naar thema's van mens en maatschappij te kijken. Te denken valt aan globalisering, migratie, klimaatverandering en individualisering. Vanaf 16 jaar wordt het belang van het je kunnen specialiseren groter.

arm en rijk" en "waterschaarste"

Thema's geven de mogelijkheid om vanuit de werkelijkheid de theorie van vakken te integreren. Zo kun je vanuit het thema stad laten zien hoe vanuit aardrijkskunde / geschiedenis/ economie er tegen aan gekeken wordt dat steeds meer winkels die producten verkopen vervangen worden door horeca.

Inderdaad ligt een benadering met concepten en contexten het meest voor de hand. Daarbij zou een evenwicht tussen op het individu en op de maatschappij gerichte concepten en contexten gewenst zijn.

Europa is een belangrijk onderwerp voor de burger van nu en die in de toekomst. Een thema dat voor alle onderscheiden vakgebieden binnen het leergebied mogelijkheden geeft.

Een thema zou ik het liefst vertaald willen zien als een context.

De volgende contexten zouden vanuit het perspectief van de verschillende vakken voor mens en maatschappij in aanmerking kunnen komen:

De eigen leefomgeving (de stad, dorp of regio) of een bijzonder object in de buurt

De burger binnen de staat en binnen Europa

Globalisering, klimaat en migratie

Samenleven vanuit verschillende identiteiten

Kennis en technologie

Overkoepelende concepten vanuit de verschillende vakken zouden bijvoorbeeld kunnen zijn:

Macht en ongelijkheid

Maatschappelijke Verandering

Welvaart en welzijn

Mens en bedrijf

Taal en identiteit

Geloof en wetenschap (hoe gaat elk van beide met onzekerheid om)

Uitwerking leerling niveau (voorbeelden):

Keuzevrijheid. Hoe weeg ik belangen tegen elkaar af, ga ik om met onzekerheid

Zelfredzaamheid. Hoe bouw ik bestaanszekerheid op?

Standplaatsgebondenheid en meningsvorming. Mijn denken en handelen wordt bepaald door de positie die ik inneem ten opzichte van anderen en door mijn persoonlijke ervaringen

Verantwoordelijkheid. Hoe houdt ik rekening met mijzelf en met anderen en neem ik verantwoordelijkheid voor het resultaat van mijn gedrag.

Het doel van onderwijs is toch dat de leerlingen kunnen deelnemen aan de wereld.
Een vaardigheid die daarbij nodig is het kunnen afwegen van verschillende zienswijzen.
Men kan daarbij helpen om de zienswijzen te benoemen.
En daarna de leerlingen onderbouwd hun keuze laten maken

Mens en maatschappij zou meer moeten zijn dan een optelsom van de huidige kerndoelen en eindtermen van de verschillende vakken. Meer samenhang is gewenst. Hoe zou dat kunnen?
Overkoepelend is dat het gaat om de interactie tussen de mens en zijn (maatschappelijke) omgeving te begrijpen.

In dit opzicht wordt er wel een onderscheid gemaakt tussen 'wat' mens en maatschappij zou moeten bestuderen en 'hoe'. Het 'hoe' sluit aan bij de benaderingswijze van de verschillende bestaande vakken. Het 'wat' is kan zeker wel gemeenschappelijk zijn.

Gemeenschappelijke vaardigheden :

Probleemgericht (en daarbinnen eventueel chronologisch dan wel vergelijkend)

analytisch

Vaktaal

Meten, weten en hoe om te gaan met onzekerheid

Wat moet de leerling kunnen (laat kennen maar even zitten) als hij Mens en Maatschappij heeft afgerond?

Uitwerking leerling niveau:

Voorbeelden:

De leerling kan feiten van meningen en overtuigingen onderscheiden alsmede de belangen die daar van invloed op kunnen zijn.

De leerling kan reflecteren op verschillen in perspectieven, diversiteit en standplaatsgebondenheid die cultureel , levensbeschouwelijk, sociaaleconomisch of politiek bepaald kunnen zijn.

De leerling heeft geleerd hoe hij vanuit verschillende perspectieven keuzes kan maken welke middelen hij voor een individueel of gezamenlijk doel kan inzetten

De leerling neemt verantwoordelijkheid voor het resultaat van zijn keuzes die niet alleen rekening houdt met het individuele belang, maar ook het algemene belang.

De leerling heeft geleerd hoe hij financiële en economische bestaanszekerheid kan opbouwen

De leerling heeft geleerd hoe hij onzekerheid kan reduceren door te ruilen over tijd (b.v. verzekeren, sparen)

De leerling kan verschillende perspectieven op een maatschappelijk vraagstuk onderscheiden en analyseren welke toepassingsmogelijkheden er zijn om tot een mogelijke oplossing te komen.

De leerling kan met anderen vanuit zijn eigen standplaatsgebondenheid vanuit en vreedzame houding discussiëren over maatschappelijke dilemma's, het verschil in perspectief benoemen en bijdragen aan een gezamenlijke mogelijke oplossing.